

Türkiye’de nöropatolojinin gelişimi “Dünden bugüne”

The development of neuropathology in Turkey “Up to date”

M. Şerefettin Canda

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, Patoloji Anabilim Dalı, İnciraltı-İzmir

Özet

Bu yazının amacı, geçmişten günümüze uzanan çizgide, Türkiye’de, tıp bilimleri ve patoloji içinde önemli bir yeri olan, nöropatoloji konusunun gelişimini ve kat ettiği yolu incelemektir.

İbni Sina (Avicenna)’dan (980-1037), Hekim Hacı Paşa (1335-1417), Şerafeddin Sabuncuoğlu (1385-1470)’na, Selçuklu dönemi’nden Osmanlı Devleti’ne ve Cumhuriyet Türkiye’sine dek oluşan gelişme ve toplumsal ilerleme içinde, tüm diğer bilim dallarında olduğu gibi, tıp bilimlerinde, patoloji ve nöropatoloji alanında da, çağdaş dünyaya koşut olarak, gelişmeler ve ilerlemeler olmuştur.

Cumhuriyet öncesi ve başlangıç döneminde Hamdi Suat Aknar (1899-1904), Mazhar Osman Uzman (1908-1909), İhsan Şükrü Aksel (1922-1923) vb bilim adamları Almanya’da eğitim göerek İstanbul’a dönmüş ve çağdaş anlamda tıp eğitimi, patoloji ve nöropatoloji alanındaki çalışmaları başlatmışlardır.

Cumhuriyetle birlikte ve Mustafa Kemal Atatürk’ün 1933 Üniversite Devrimi sonrasında, bu çalışmalar daha ileri boyutlara taşınmış ve günümüzdeki çalışmaların temelini oluşturmuştur.

Anahtar sözcükler: Çağdaş tıp eğitimi, nöropatoloji, patoloji, 1933 Üniversite Devrimi

I. Giriş ve amaç

Ülkemizde, nöropatoloji konusundaki gelişimi, patolojinin ve tıp bilimlerinin gelişimi ile ilişkili olup, bu alanlardaki gelişmelere koşut olarak gerçekleşmiştir. Bu nedenle, Türkiye’de geçmişten günümüze nöropatolojinin gelişimini incelerken, tüm tıp ve patoloji alanlarındaki gelişmeleri de ana çizgileri ile de olsa, dikkate almak gerekir. Amacımız, tüm bu bilgilerin bütünlüğü içinde, geçmişten günümüze uzanan yolda, nöropatolojinin güncel durumunu ortaya koymaktır.

Tıp bilimleri insanlık tarihi kadar eskidir. Tıp terimi Arapça’dan, o da eski Yukarı Mısır’ın Başkenti olan Teb kentinden

Summary

The aim of this report is to analyze the development and progress of the speciality of neuropathology which has an important place within the medical sciences and pathology in Turkey.

From İbni Sina (Avicenna) (980-1037) to Hacı Paşa (1335-1417) and Şerafeddin Sabuncuoğlu (1385-1470) as well as from Selçuklu period to Otoman Empire and to the Republic of Turkey, in the context of development and social progress, advances has taken place in medical sciences and in fields of pathology and neuropathology parallel to the contemporary world, as it has been in other sciences.

Before and in the initial periods of Turkish Republic, the scientists such as H. Suat Aknar (1899-1904), Mazhar Osman Uzman (1908-1909) and İhsan Şükrü Aksel (1922-1923) had training in Germany and then by returning back to İstanbul they initiated the contemporary studies on medical medical education as well as in the fields of pathology and neuropathology.

With the construction of the Turkish Republic and after the University Reform by MK Atatürk in 1933, these previous studies provided a basis for the present far advanced studies.

Key words: Contemporary medical education, neuropathology, pathology, 1933 University Reform

den gelmektedir. Eldeki yazılı belgeler ve papiruslar, Sümer, Babil, eski Mısır dönemine ilişkin bilgileri günümüze ulaştırmıştır. Örneğin Edwin Smith Papirus (17 yy İÖ), Ebers Papirus (16. yy İÖ), vb. belirtilebilir (1-6).

Günümüzden 5000 yıl önce Eski Mısır’da, İmhotep (2667-2648 İÖ) (Resim I-1) tıp evriminde adı bilinen ilk hekim olup, nesnel tıbbın, Batı Anadolu’daki Hipokrat’ dan (460-377, İÖ) (Resim I-2) 2500 yıl önceki kurucusudur. İmhotep adına, Hipokrat Andı’na benzer bir “Hekimlik Andı” vardır, ayrıca İmhotep Edwin Smith Papirus (17 yy İÖ) ile de ilişkilendirilmiştir (5,6).

Yaşadığı kesin olarak bilinen ve hizmetleri sonucu tıbbın babası olarak kabul gören ise Hippocrates (460-377 İÖ) (Resim I-2) olmuştur. Anadolu kıyılarındaki Kos adasında doğan ve babası da doktor olan Hipokrat'ın tıbbı katkıları ve getirdiği felsefe dünya tıp çevrelerince güncel olarak da kabul görmektedir ve bu nedenle bir çok ülkede hekimler tıp eğitimini bitirirken "Hipokrat Andı" adı altında "meslek yemini" etmektedirler. Ayrıca, Hipokrat'ın "Corpus Hippocraticum" adı verilen 100 ciltlik anıtsal yapıtı bulunmaktadır (1-4).

Romalı Aulus Cornelius Celsus (İÖ 30—İS 38), İS 30 yılında, De Medicina adlı 8 cilt olan yapıtında, devrinin bilgilerini derlemiştir (1-4).

Bergamalı Claudius Galenus (130-200) (Resim I-3) beyin ve omurilik ile kimi hastalıkların patolojik ilişkisini kurmuş, büyük bir hekimdir. Efes'li (Selçuk) Rufusu (M.S.1 yy)'da benzer çalışmalar yapmıştır (1-4).

İbni Sina (Avicenna) (980 Afşana Buhara-1037 Hemedan) Türkistan'da doğdu ve doğu dünyası tarafından paylaşılamiyan bir kimlik kazandı. İbni Sina 5 cilt olan Kanun-u Tıb (Canon) adlı yapıtında kendi gözlemlerini temel almıştır ve uzun süre batı tıbbını da etkilemiştir (1-4).

Giovanni Baptistae Morgagni (1682 Forli - 1771 Padua) (Resim I-4), Virchow tarafından "Çağdaş patolojinin babası" olarak tanımlandı. Morgagni 700 otopsi yaparak, İtalya'da 1761'de 5 ciltlik De Sedibus et Causis Morborum (Hastalıkların Nedenleri ve Yeri) adlı kitabını yazmıştır (Resim I-5). Padova Üniversitesi'nin güncel olarak Morgagni ödülü vardır (Resim I-6) (1-5).

1821'de Prof. Lobstein'in başkanlığında, ilk kez Strazburg'da, Patoloji Bilim dalı kurulmuştur. Rudolf Virchow (1821-1902) Berlin'de, 1858'de, "Cellüler Pathologie" adlı yapıtı ile mikroskopik patolojiye geçmiş ve çağdaş patolojinin kurucusu olmuş ve yenilik olarak "Omnis cellula a cellula-her hücre bir hücreden doğar" görüşünü getirmiştir (1-4).

Resim I-1. Imhotep (2667 - 2648 İÖ).

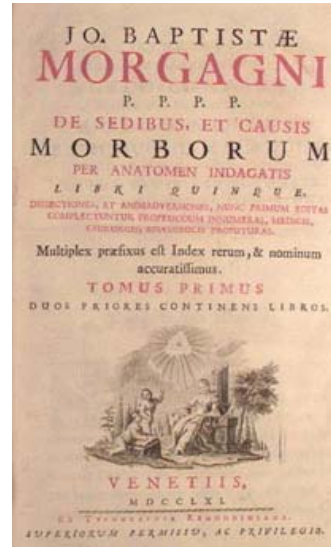
Resim I-2. İstanköylü Hippocrates (460-377 İÖ)

Resim I-3. Bergamalı Claudius Galenus (130-200).

Resim I- 4. Morgagni (25 Şubat 1682, Forli; Aralık 1771, Padua).

Resim I-5. Morgagni'nin "De Sedibus et Causis Morborum" (Hastalıkların Nedenleri ve Yeri) adlı yapıtı (1761).

Resim I-6. Padova Üniversitesi, Morgagni Ödülü.

Türkiye'de ise, İbn-i Sina (980-1037)'dan, Hekim Hacı Paşa (1335-1417) (Hekimlik andı var) ve Şerafeddin Sabuncuoğlu (1385-1470)'na, Selçuklu Devleti'nden (Selçuklu Medrese ve Darul-Şifahaneleri), Osmanlı Devleti'ne, Fatih Sultan Mehmet (Fatih Medresesi, 1453) ve II. Mahmud (1785-1839) dönemi (İstanbul Darulfünun'u 1827) yenilikleri ile Cumhuriyet öncesi (Kırımlı Aziz İdris, 1841-1879) ve Cumhuriyet Türkiye'sine dek oluşan gelişmeler (İstanbul Üniversitesi 1933) ve toplumsal ilerleme içinde, diğer bilim dallarında olduğu gibi, tıp, patoloji ve giderek nöropatoloji alanındaki gelişmeler, ana çizgileri ile ve zaman dizini içinde incelemeye çalışılacaktır (7-12).

Çok iyi bir raslantı ve önemli bir gelişme olarak, 1900'lü yılların başlarında, Hamdi Suat Aknar (1899-1904), Mazhar Osman Uzman (1908-1909), İhsan Şükrü Aksel (1922-1923) vb bilim adamları, Almanya'da eğitim görerek, İstanbul'a dönmüş ve etkileri günümüze dek süren, çağdaş anlamda tıp eğitimi, patoloji, patolojinin çeşitli dalları ve nöropatoloji alanlarındaki çalışmaları başlatmışlardır (7-12).

Cumhuriyetle birlikte ve Büyük Atatürk'ün 1933 Üniversite Devrimi sonrasında, bu çalışmalar daha ileri ve yeni boyutlara taşınmıştır. Özellikle, Hitler Almanyası'ndan kaçan, çoğu Musevi kökenli Alman bilim adamlarının, Philippe Schwartz ve arkadaşlarının, 1933'de Türkiye'ye gelmesi ile yeni bir dönem başlamış, çalışmalar ivme kazanmış ve günümüzdeki çalışmaların temelini oluşturmuştur.

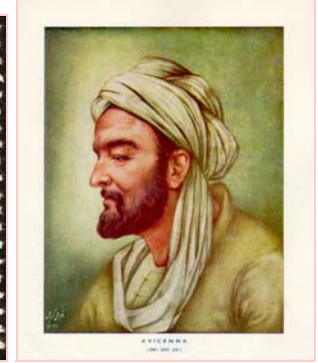
Kaynaklar

1. Uzluk FN. Genel Tıp Tarihi I, AÜTF Yayını, Sayı 68, İstanbul: Güzel Sanatlar Basımevi, 1958.
2. Tanay S. Genel Patoloji, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayını, Sayı:171, Ankara: Yeni Desen Matbaası, 1967; 1-13.
3. Canda MŞ. Başlangıçtan Günümüze Patoloji'nin Gelişimi. Temel Patoloji I (M.Ş. Canda, T. Canda), Dokuz Eylül

Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayını A:1, İzmir, Bornova: Ege Üniversitesi Basımevi, 1982; 1-2.

4. Canda MŞ. Başlangıçtan Günümüze Patoloji'nin Gelişimi. Temel Patoloji I, İkinci Baskı (M.Ş. Canda, T. Canda), Sivas Kanser Savaş Derneği Yayınları, No:6, Sivas: Dilek Basımevi, 1988; 9-18.
5. <http://www.touregypt.net/featurestories/imhotep.htm>
6. http://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/imhotep.shtml
7. Aykan TB. Patoloji, (Unat EK, editör) Dünya'da ve Türkiye'de 1850 yılından Sonra Tıp Dallarındaki İlerlemelerin Tarihi. İstanbul Üniv. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları 4, İstanbul, 1988.
8. Canda MŞ. Türkiye'de patoloji bilimine hizmeti geçenler: Prof. Dr. Osman Nuri Aker (Salihi-Manisa- Akara) Yaşamı ve bilimsel çalışmaları. Tr Ekopatol Derg 1996; 2(3-4): 123-125.
9. Canda MŞ. 2000 yılına ulaşırken Türkiye'de nöropatolojinin gelişimi ve bu konudaki çalışmalarım. <http://med.ege.edu.tr/~norolbil/2000/NBD09300.html>
10. Naderi S. Mazhar Osman ve Türkiye'de Nöroşirürji'nin Doğuşu. Dokuz Eylül Yayınları. İzmir, 2004.
11. Paksoy N. A review of the present situation of pathology in Turkey. European Pathology 1992; 2.
12. Paksoy N. The history of pathology in Turkey. Path Res Prac 1989; 184; 128-131.

II. İbni-Sina (Avicenna)

Resim II.1.2. İbni-Sina (Avicenna) (980, Afşana Buhara - 1037 Hemedan).

Müslüman anatomistler ve hekimler insan kafatasında bulunan kemik sayısını doğru olarak saptamış ve kulak içinde üç küçük kemikçik bulunduğunu da belirlemişlerdir (1-3).

Anatomik çalışmalar yapan Müslüman ve Türk bilim adamlarının başında İbn-i Sina (980-1037) gelir. İbn-i Sina Horasan (Afşana-Buhara, 980)'da doğmuş, 57 yaşında Hemedan (1037)'da ölmüştür (Resim II.1,2) (1,3).

Döneminde geçerli dil Arapça (Bilim dili) ve Farsça (Yazın dili) olduğu için, bu dillerde yazmıştır. Daha çok küçük yaşta yazın-edebiyat, matematik, geometri, fizik, doğa bilimleri, felsefe ve mantık öğrenen İbn-i Sina, yalnız Doğu'da değil, Batı'da da ünlenmiştir (1,3).